

43.520

u12⁴

SZÍNHÁZI-VILÁG
 SZERKESZTI
FARAGÓ JENŐ

GOMBASZÓGI FRIDA

(Labori felvétele)

I. ÉVFOLYAM

Magyar Színháztörténelmi
ÁRA 4 KORONA
 Könyvtára

1. SZÁM

FEDÁK SÁRI

(Labori felvétele)

h 124

43.520

1920. FEBRUÁR 1. I. ÉVFOLYAM. 1. SZAM.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: V., LIPÓT-KÖRUT 1.

Telefon: 132-19 és 125-96.

Felélős szerkesztő: FARAGÓ JENŐ

Gombaszögi Frida.

világot jelentő deszkákról teljes esztendeig hiányzott valaki, aki maga egy egész világot jelent: Gombaszögi Frida. Egy év hosszú idő, napok százaira bontva szinte az örökkévalóság, még akkor is, ha nem a világtörténelem pöröly zuhogása kalapálja belénk a gyors feledés életmentő fontosságát.

Egy év alatt el lehet feledni — és ha élni akarsz ember, el kell feledni! — hadvezéreket, világrengető katasztrófákat, égzendítő igezságtalanságokat, sőt, ami mindennél több, szeretett halottakat és megcsalt halálos szerelmeket. Hát még primadonnákat, akikről közhit, hogy a köztudatban csak addig élnek, amíg a színpadon minden este a közönség előtt vannak. Gombaszögi Frida egy éve nem volt a színpadon és közben mégis nemcsak hogy el nem feledték, hanem állandó türelmetlenséggel, egyre fokozódó követeléssel várták és most, — hogy visszatérése csakugyan biztos — a várakozás olyan lázá növekedett, amely ezt a visszatérést tulemeli a színházi esemény korlátain. Nemcsak mi érezzük ezt, akiknek belső életünk a színház. Hanem az a hullámmzó, szélesen gyűrűző emberréteg, amelynek semmitmondó és mégis oly fenygető neve „közönség”; olyan nyüzgő, sístergő érdeklődéssel, olyan izgatott, különös figyelemmel készül erre a színházi eseményre, hogy ennek az érdeklődésnek feszülő szálaít valósággal fizikailag érezni és

Országos Színháztörténeti

Múzeum és Intézet

Könyvtára 20.0.6/43.520

érezkelni lehet. Ennek a várakozásnak, ennek a láznak a hőfoka sokkal magasabb, semhogy egyszerűen az lehetne az oka, hogy egy nagy művésznő hosszabb szünet után újra fellép. Nem elegendő magyarázat a szomorú „szenzáció“ sem, amely a művésznőt mostanáig a színpadtól távoltartotta. Nem elég ok a rendes „primadonnarajongás“, amely mindig is körülvette Gombaszögi Frída alakját. Mélyel és hatalmasabb lelki erők azok, amelyek a közönség tömegeit fölrázzák, amikor különös eseménynek, rendkívüli élménynek érzik előre Gombaszögi Frída föllépését.

Mi az, ami Gombaszögi Fridával hiányzott a magyar színpadról? Mi az a különös szín, egyéni varázs, amely túl minden színészi művészetten annyira különválóvá tette figuráját? Mit jelentett a tömegöszton számára, mi az, ami vele visszatér?

Gyors suhanással föl villan elém egy sereg figura, asszonyok, lányok, Gombaszögi Frída szerepei. A lengő karcuságú, szerelmet és életet ragyogó sárga liliom. Egy asszony áloméletének káprázatos kibontakozása *Molnár Ferenc* csodálatos játékában, a *Farkasban*, amely külön freudista tanulmányok témája lesz még valamikor. Egy törhetetlen leánylélek acélos akarata, az étellel szembenezés feledhetetlen egyszerűsége: *Vivie*, *Shaw* legnagyobb drámájában, a *Warrenné* mesterségében. *Vivie*, aki nem akar tudni soha szerelemről — vele szemben egy gesztus, egy mozdulat, amely emlékezelben is megborzongatja a nézőt: amikor *Az asszony és a bábuban Concha*, a spanyol lány, aki semmi másról sem akar tudni soha, csak szerelemről, némán odaborul egy férfi mellére. Az élet kolibriszíneiben sugárzik *Rita Cavallini*, a bűbajos, eleven *Románc*. És *Edith* — a *Férj és feleség*-ben, *Lakatos László* briliáns vígjátékában — amikor visszajön a férjéhez és ottmarad, egy végtelenül egyszerű mozdulattal, egy különös mosollyal, amelyben benne van minden: az asszony diadala, a hatalom, a szerelem alázata, a mindenben győzedelmes, ragyogó életerő... Életerő, ez az! Mint ködfátyolképek, egymásba simulva, egymást felváltva vonulhatnak végtelen sorban a színésznő szerepei, a változó fátylaktól változatlan fényvilágot Gomba-

szögi Frida legsajátabb művészi lényege, legegényibb művészi tulajdona: az életerő, az életöröm, az élet teljességének kifejezései. Az élet-hangsúlyozásának, igenlésének, a sugárzó életerőnek nagyszerű megnyilatkozása az, ami ellenállhatatlanul hat Gombaszögi Frida művészetében. Nemcsak amikor örül,

GOMBASZÖGI FRIDA otthonában.

(Labori felvétele.)

kacag, szeret és boldog a színpadon, hanem akkor is, amikor vergődik, amikor lemond, amikor szenved. Ez nem ellenmondás. Ha világosabban akarja érteni, aki nem érzi, gondoljon egy házinyulra és egy párducra. A nyul is él, a párduc is él. De ha az élet rugalmasságát, teljességét, acélos erejét akarom kifejezni, a párduc lesz az élet képe, még akkor is, ha szenved, nem a nyul, még akkor se, ha boldog. . . Az élet párducrugalmassága az, ami elragad, ragyog és hódít Gombaszögi Frida művészetében, akármit játszik

És ez az életrugalmasság, az életerőnek ez a teljessége az, aminek látható, érzékelhető, kézzelfogható hatalmas diadalát jelenti, hogy Gombaszögi Frida újra színadra lép. A rövidlátó bölcs szajkók beszélhetnek a sors kifürkészhetetlenségéről, a véletlen szeszélyeiről, az orvosi tudomány hatalmáról. Az emberi lelkek mélyén élő és mindennél hatalmasabb, tudatalatti tömegösztön tudja, érzi, hogy az egyéni sors alakulása mindig attól az erőmennyiségtől függ, amely az egyénben rejlik. Csavarodhatnak életünk szálai bármilyen irányban, a sorsot szövő fonalak titokzatos találkozó pontjain érhetik az egyént bármily vad, váratlan, lezuhanótéglaszerű véletlenek, annak a mindenható sugárzó energiának, amely a lélek életereje, győznie kell, ha ez az erő csakugyan teljes. Gombaszögi Frida, mint művész, az életerőnek ritka hatalmu kifejezője. A tömegek érzik, hogy nem Véletlen, nem Tudomány, nem Szerencse az, ami a színpadnak visszaadta ezt a művészetet, hanem maga a tobzódó Életerő, amelynek misztikus sugárzása győz romboláson, katasztrófán, örült démonokon és a pokloknak minden hatalmain. Gombaszögi Frida színpadi visszatérése az életerő győzelmét jelenti a vak sors őrjöngésén és nincs semmi, aminek tudatára ma nagyobb szükségünk lenne, nincs semmi, amit erősebben, mohóbban és sugárzóbban kellene ma lelkünkbe rögzítenünk, mint a ragyogó márványgondolat, melyet két nagy bölcs hirdetett eddig legtisztább formában az emberi nem számára, *Plátó* és *Prentice Mullford*: az egyéni életerő, az egyéni életakarát ír az élet fölött.

Vajda Ernő

A virágnyelv.

égighallgattam egy vitát, amely színészek közt folyt, rendezőkről. Hogy milyennek keil lenni a jó rendezőnek. Hogy a göromba rendező jobb-e, mint az udvarias. Hogy röviden beszéljen-e, vagy hosszan adjon elő. Hogy kell-e respektálnia a színész érzékenységét, sőt hiuságát. Ésatöbbi. Ez a vita becslésem szerint három-négyezer éve folyik. Eszem ágában sincs eldönteni; de ezuttal eszembe jutott egy kis történet, ami idevág. Följegyzem, hátha hasznát veszi valaki.

Az öreg *Herzka*, akiről szól, most operákat rendez Bécsben, ha jól tudom. Sok évvel ezelőtt a *Volks theater* főrendezője volt. Ebben a minőségében ismerkedtem meg vele. Furcsa, zárkózott, magányos ember. A színházat imádja. Mindig örülök, ha elmondhatom róla: nálánál jobb, okosabb színházi rendezőt külföldön nem láttam soha. A színház a vérévé vált. Diszletekben lát, minden beszédben színészetet hall, minden esemény színpadon történik az ő számára. Tőle tanultam a *rendezői virágnyelv* fogalmát.

Egyszer a *Volkstheater* nézőterén álltam vele, hátul, a zsufolt földszint utolsó sora mögött. A színpadon a *Mein Leopold* című közkedvelt régi darabot játszották. Repríz volt. A főszerepet egy ragyogó színész, az öreg *Willy Thaller* játszotta. A darabban *Thaller* kuplékat is énekel, s a repríz alkalmából a színház felfrissítette ezeket az új kuplékat, három-négy új, aktuális strófát íratott *Thaller* számára. Az öreg ur bizony nem igen tanulta meg ezeket az új strófákat. A sugóra bizta magát, s ezt feltűnően észre lehetett venni az előadáson. Majdnem belesült, hiába ordított neki a sugó úgy, hogy mi is hallottuk ott a földszint utolsó sora mögött.

Mikor vége volt a felvonásnak, *Herzka* dult-fult mérgében.

— Hallatlan szégyen! — mondta. — Az egész publikum észrevette, hogy *Thaller* belesült a kupléjába!

Elindult a színpad felé.

Az „EZÜST SIRÁLY” szerzői és főszereplői.
BUTTYKAY ÁKOS, FÖLDES IMRE, KOSÁRY EMMI, KIRÁLY ERNŐ.

(Labori felvétele)

— Jöjjön velem — mondta — és most hallgassa meg, hogy hogyan kell megmondani egy híres és népszerű öreg színésznek, hogy tanulja meg jobban a szerepét...

Követtem a színpadra, ahol egyenesen Thaller felé ment. Izgatottan mondta neki:

— Kedves Thaller, a színház nevében bocsánatot kérek

öntől a botrányért. De elégtételt kap, mert a sugót holnap elbocsátom.

Thaller nagyot nézett:

— Milyen botrány volt? Mit csinált a sugó?

— Még kérdezi? Úgy ordított a gazember, hogy az utolsó sorban is hallottuk. Hiszen önt is zavarba hozta! Majdnem belezavarta a kupléba! De ne féljen, holnap már nem lesz itt.

Azzal már indult is kifelé. Egyszerre csak utánna ballag az öreg Thaller és a vasajtónál utoléri. Megfogja a karját:

— Kedves főrendező ur — mondja neki — kegyelmezzen meg a sugónak, én vagyok a hibás, nem ő.

— Ön a hibás? Ugyan!

— De igen, igen. Megvallom, nem nagyon tanultam meg az új kuplékat. Azért ordított szegény. De holnapra megtanulom mind, pontosan, szóról-szóra, és meg fogja látni, ő nem fog ordítani.

— Az más — mondta Herzka. — Az ön kedvéért megkegyelmezek neki. De csakis az ön kedvéért.

Az öreg Thaller boldog volt.

— Köszönöm — mondta. — És ne is szóljon neki. Majd én összeszidom. Jó?

— Jó.

Kimentünk a folyósóra. Az öreg Herzka diadalmasan mosolygott terebélyes tanár-szakállába:

— Nos? Hallotta? Így kell megmondani egy nagynevű színésznek, hogy tanulja meg jobban a szerepét. Okuljon ebből fiatalember . . .

Okultam belőle, sok hasznát vettem az életben. És tovább adom ezennel. Ajánlom szerzők és rendezők figyelmébe . . .

Molnár Ferenc.

AZ OROSZ BALLET PÁRISBAN.
THAMAZ KARSAVINA és LEONIDE MASSINE Diaghilew új balletjében.

A magyar színház.

Vág csakugyan nem fordul meg és nem fog most már fölfelé folyni a hegyek közé. És jó, hogy ez a szörnyű béke ilyen szörnyű, mert mindennél nagyobb katasztrófa egy olyan béke lett volna, amibe áldozattal és bölcseséggel bele lehetett volna törődni. Jó, hogy nem apró magyar szigeteket vesznek el tőlünk, mert a három és fél millió magyar tömegének eleven ereje tör majd utat visszafelé és ezzel az erővel lendül meg az irredenta gondolata.

Ez a béke nem veszthet el, csak megkinozhat, kirabolhat és megölheti egy generáció boldogságát. De megölheti magunk közönyössége és nincs többé feltámadás, ha a megmaradt Magyarország dacos és törhetetlen akarata nem sugároz bizalmat, kitartást és heves ellenkezést a hazug határokon túlra.

Itt magyar életnek kell születni, amelyhez fájdalmas vágygal törhetetlen nosztalgiával, halálos szerelemmel akarjanak az

elszakadtak visszatérni és a nagy európai kulturának, amely a magyar fajt a szupremációját és vonzóerejét motíválja Európa keletén. Egész kultúréletünk orientálódjék a cél szerint, hogy a hazugságon győzelmet vehessünk, és itt van megadva a színháznak is az a lehetősége, hogy nem csak belekapcsolódhatik a magyar megváltás és feltámadás munkájába, hanem megoldhatja a maga külön irredentáját: visszatérhet a művészetbe, ahonnan hódító szatócsok és spekulánsok kiszakitották.

A színház magyarsága az irodalom magyarságán kezdődik. Nem hiszek abban a kényelmes és csak ügynöki szempontból jövedelmező elméletben, hogy a drámának el kell zárkózni a mai élet forró motívumaitól és hogy a propaganda, az apostolkodás, a meggyőzés hirdetése, a világszemlélet diadalmas felujjongása méltatlan lenne a színpad előkelőségéhez. Boldogult Shakespeareünk éppen nem zárkózott el korának problémáitól és alig látunk nagy írókat, akik nemzetének élő érzései ne fűtötték volna, hiszen éppen azt szoktuk általában zseninek nevezni, akiben embercsoportok öntudatlan és fájdalmasan sejtett érzései világos kifejeződéshez jutnak: akiben egy nemzet kiéli magát.

A magyar dráma eddig józan norinbergi áru volt, versenyre, exportra készült, s a férj-feleség szeretőprobléma nyersanyagából esztergályozta olcsó és tetszetős portékáit. Aki színpadi rendezőnek itt voltak bizonyos elképzelései valamely színpadi művészetről, azok halálos fáradtan néznek vissza az elmúlt tíz esztendőre, midőn a legnagyobb elérhető sikerük a primadonna ruhája és a diszlet tapecierer előkelősége volt, s a színésztől nem kívánhattak mást, minthogy ügyesen evickéljen sekélyes helyzetekben. — A magyarra élemedett színpad, magyar históriát, magyar falusi és városi életet jelentene, és fájó vágyakat dalolóan a költő jelentené a régi magyarság örök, haragos akarátát. És az elszakított magyarokhoz szólván, a költő bizonyára nemes szimbolumokat és ujszerű képeket kívánna a színpadra és ha itthon magas európai kulturát akarna, bizonyára nem a lipótvárosi leányszobák magasságáig szárnyalna fantáziája. Ezért hiszem én, hogy a magyarság tragikus magáreszméléséből a színpadi művészet megújítása is szükségképpen fog következni.

Márkus László.

JÁNOS VITÉZ

Az ünnepies diszeloádasón
Volt sok virág és babér egy rakáson,
S mert hogy a magyar csak sírva mulat,
Hát bánatos, bús volt a hangulat.
A komoly irakknak se szeri, se száma:
Grande-toilettben a sok uri dáma
És fehérruhás lányka egy sereg
És drámairók és mini-zterek:
A színpadra mind meghatottan néznek,
Igy örvendezve a János vitéznek.

Zsölyémen én is elfogódba üttem,
Elábrádozva kissé hátra diültem
És álmodozni szörnyü kedvem támadt,
Lehunytam hát kissé a szempillámat.
És álmodoztam: magyar rónaságról,
Magyar rónaságon kék buzavirágról,
Kék buzavirág közt piros pipacs-tenger
És a föld szagátul mámoros az ember.
Felém bôlogatnak dús aranykalászok,
Üres tarisznyámban bús an kotorászok;
Egy falu tornyában délre harangoznak,
Megriadt madárkak utra sorakoznak;
Messze, az ut mentén, kiszáradt az árok,
Az úton porfeihó: vágató huszárók;
Szép magyar vitézek, merre, hová mentek,
Vissza hozzák-e a magyar földet kendtek? . . .

Mellettem a sorban egy ur foglalt helyet;
Hol is láttam én ezt az érdekes fejet?
Emlékszem szemére, magas homlokára,
Sastekintetére, kicsiny bajuszára;
Sápadt arcát láttam nem egyszer, de százszor;
De így meg nem néztem soha, soha másszor;
Mert mintha alakia aranyfényben égne . . .
Ösmerein? . . . Ösmérem! . . . Nem ösmérem mégse? . . .

Sápadtan, mereven a színpadra nézett,
Elfogta egészen valami igézet;

A szinpad, a szinpad volt rá ily hatással,
Hát csak azt nézte és nem törődött mással.
De egyszerre mégis felém fordult szépen,
A tűz tüzebben lobogott szemében,
Az arca kipirult, sóhajtott az ajka
És az aranyfény még jobban látszott rajta . . . .

Azután megszólalt :

— Mondja, uram, kérem,
Ki az a csodanő, ki felgyújtja vérem,
Akinek ajkáról úgy árad a nóta,
Ahogy nem hallottam édesanyám óta.
Akit itt mindnyájan csodálattal néznek,
Akit az Ég küldött el János vitéznek,
Aki olyan magyar, hogy nem akad párja,
Ha az ember érte Csongrádot bejárja! . . .

Hogyha ez a szinlap nem hibás, hiányos :
Fedák Sári ez a Kukorica János ;
Milyen magyar arc és milyen magyar termet, —
Biharban, Beregben, a kunföldön termett ?
Magyar a gesztusa, magyar a nézése,
Magyar a sóhaja, a sziveverése ;
Magyar a beszéde, magyar a nótája :
Mely rózsabokorban találtatok rája ? . .

Tisza mentén láttam ilyet egykor régen :
Más csillagok jártak akkor még az égen.
Más színe volt akkor a rétnék, avarnak,
Más kedve volt akkor a szegény magyaroknak.
Jártam ez országot görcsös vándorbottal,
Küzdöttem a létét megörlő robottal —
És most könnyes szemmel nézem, egyre nézem,
Milyen magyar maradt én János vitézem! . . .

Ha oda a szinre hozzá fölmegetnék,
Ötszáz rózsaszálat elébe tehetnék,
Rigmust faraghatnék csendülő szavára,
Csókot lehelhetnék magyar ajakára,
Bele tekinthetnék könnyező szemébe,
És kiterithetném szívemet elébe ; —

Amig ilyen női vannak a magyarnak,
Megölni bennünket hiába akarnak! . .

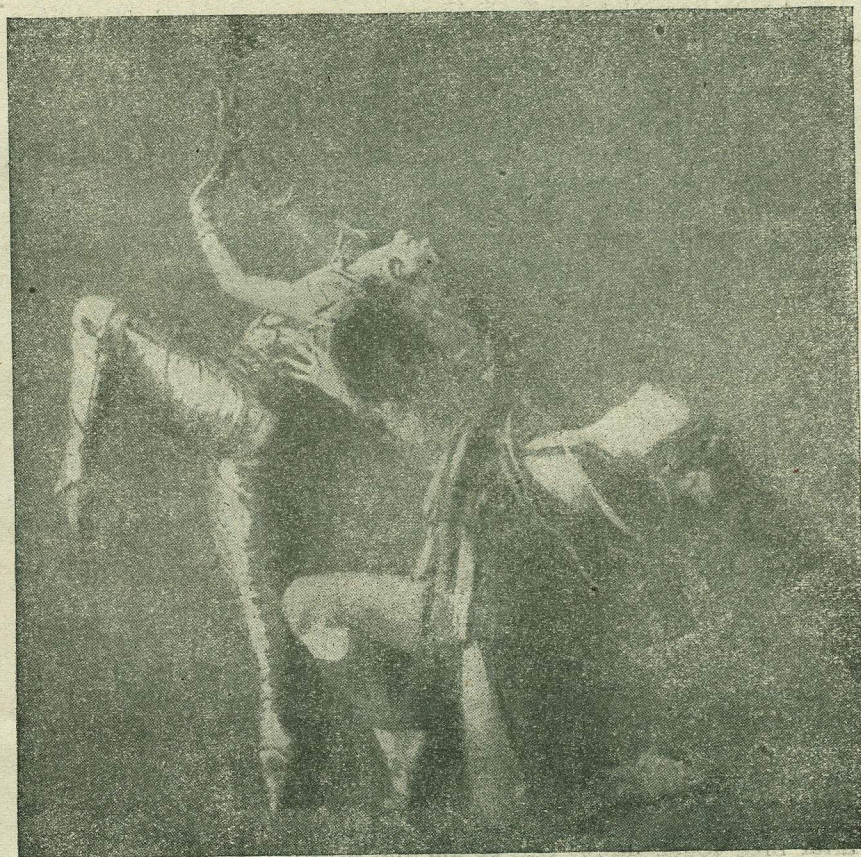
Ahogy e szavakat a fülembe súgta:
Visszhangját ezeregy orgonasíp búgta,
Egyre tüzebben, egyre lelkesebben
És a gyász fátyola szivemről föllebben
És az idegenre nézek csodálattal,
Néma tisztelettel, néma hódolattal,
Csak azt kérdem tőle:

— Óh, ki vagy te, vándor?

És ő azt feleli, hogy:

— Petőfi Sándor! . . . .

Faragó Jenő.

ANNA PAVLOWÁ PÁRISBAN nagy sikereket ér el Paul Dukas

„LA PÉRI” című ballójában.

Táncos partnere: MICHEL STROVITZ.

Ha én színésztanár lettem volna.

Írta: **Ráskai Ferenc.**

ELOHANG.

Evekkel ezelőtt történt, hogy kérdést intéztek hozzám, lenne-e kedvem az akkoriban meghalt Incze Henrik utódjaképpen tanári állást vállalni a vigszínházi színésziskolánál. Meggondolási időt kértem. Kedvem lett volna hozzá. Valóban sokat tündöttem mitévő legyek. Volt már olyan éjszaka, hogy jegyzeteket csináltam első beköszöntő előadásom anyagához. De dülöre jutni nem tudtam. Megkérdeztem tehát egy-két jóemberemet, mitévő legyek. Azok lebeszéltek. És én hallgattam rájuk. Így aztán nem lett belőlem színésztanár. A napokban azonban — régi lim-lomjaim közt kutatván — kezembe kerültek „tanári jegyzeteim”. Kíváncsian olvastam el. Bizonyos meglepedettséggel állapítom meg, hogy egyik-másik tétellemmel még talán sikert is arattam volna és egyik-másik színész színésznő bizonyos árnyalatokkal jobb lenne most, ha akkoriban tanítványaim lettek volna. Olvassák el hát most utólagosan a jegyzetek néhányát. Hátha még nem késő. Ime:

A beszéd művészete és a megkötött kocsikerék.

Beszélni, jól beszélni csak kevesen tudnak. A magyar temperamentum heves, amit még fokoz a szinpadai láz. Meg kell tehát kötni a nyelvet, mintahogy megláncolják a kocsis hátsó kerekét, ha lejtőn megy lefelé. Hogy ez miképpen történjék? Erre éppen nem nagy kunszt rájönni, csak meg kell gondolni, hogy miképpen tudott a magyar nyelv tempóssá lenni. Azzal, hogy — az aversiókat kivéve — az első szótagra teszi a hangsúlyt. Ha ezt nem felejtet, a nyelveden ott a lánc és a szóáradat értelmetlenségekbe el nem ragad sohasem.

A drámai színésznő és a mosoly.

Hozzád szólok nyulánk fekete, ott a második pad szélén. Hozzád, aki drámai színésznő akarsz lenni. Látom rajtad, arról is, hogy soha el nem nevetnéd magadat, hogy még csak mosolyban sem fürdeted meg soha csinoska orcádat. Már most arra gondolsz, hogy te olyan darabokban fogsz majd játszani, melyeknek legutolsó jelenetében önkezdeddel, vagy más keze által meg fogsz halni. Hát ez az, ami olyannyira rémes a drámai színésznőknél. Ugy kezdik játszani drámáikat, mint akik tudják már az első jelenetben, hogy ők a legutolsóban meg fognak halni. Nincs egy mosolyuk, nevetés pedig az istenért se hagyná

el az ajkukat. Holott az életben az ember nem tudja, hogy drámai hős lesz belőle, azért hát ép úgy örül halála percéig a kis életének, mint akiből nem lesz drámai hős. Mondom hát ne szoktasd el arcodat a mosolytól, a névetéstől, ha igazán jó drámai színésznek akarsz lenni.

Szépség és tehetség.

A szépség hatása a színpadról a nézőtérre öt percig tart. Azontul a néző a tehetségre kezd kíváncsi lenni. Tehát inkább

RUTTKAY GYÖRGY a „Nagyvilági nő“ szerzője.

légy csunya tehetséges, mint szép tehetségtelen. De hát lehet-e csunya a tehetség? És ha már igen, nem lehet-e széppé tenni a színpadon az arcot? De mennyire! Egy azonban fontos, a színésznő ne akarjon mindenáron sovány lenni, mert kell, hogy legyen mire rákenni a megszépítő festéket. Már pedig a csontfestészet csak egy esetben szép, en miniature az elefántcsonton.

Az elhallgatás.

Látom, azt szeretnétek tudni, mi az igazi próbája a talentumnak. Talán a beszéd? Oh igen. Talán az organum? Az is. Talán a gesztus? Nemkülönb. Ámde egyikse, semmi más se annyira, mint az elhallgatás. Mikor és hogyan tudsz elhallgatni a színpadon és mindössze csak a szem pillájával, a szem bogarával, a száj görbületeivel, az arc idegeivel dolgozni — ez, ez az igazi próba. . . . És ha azt hiszed, hogy a filmezés mesteri talentum-csiszoló, jól hiszed.

UTÓHANG.

Vajjon megbuktam volna-e, ha színésztanár lettem volna?

KERÉNYI GABI otthon.

(Labori felvétele.)

„A nagyvilági nő.”

— A szerző a darabjáról. —

Tisztelt Szerkesztő Ur,

eringő” című darabom bécsi főpróbája után, mikor a közönség már elszéledt s a színház környéke egészen néptelenné vált, én is elmentem ebédelni. A Deutsches Volkstheater színészbejáróján ekkor kilépett a színház egyik igazgatója, aki mindig kedves és jó volt hozzám és látva, milyen nagy hatással van rám az átélt s a várható izgalom, vállamra

tette a kezét és nagyon elgondolkozva szólított meg:

— Igen, igen, kedves doktor, — egy szindarab magával rántja az ember életének egy részét is.

... Sokszor gondolkodtam ezeken az egyszerű és igaz szavakon. Hiszen bizonyos, hogy akinek a szindarab-írás nemcsak kenyere, hanem vallása is, álma is, csókja is, hazardjé.éka is, — hogy annak a szindarab jóval több, mint egy párbeszéd formában megírt és több felvonásra osztott irodalmi munka; annak a szindarab: legszebb élményeinek, leggyengédebb emlékeinek és egebensőbb vágyainak titkos gyüteménye, a lélek egyik legmélyebb zúgának kilakoltatása.

Mi lesz belőle, mire a színes lámpák fényében színpadra jár? Szeretném, ha az volna, aminek szántam: jó illat; egy korty nemes bor; kedves dal. Boldog volnék, ha a néző magával vinné az előadásról ennek az illatnak zamatát; a bor jó ízét; és ha a melódiácska, amit hall tőlem, ott duruzsolna a fülében, mikor kimegy a színházból, nem sokálg . . . csak míg hazaér.

Nekem ez elég jutalom volna azért, hogy amikor első ízben megszólal a színpadi jelzőharang, elsötétedik a nézőtér és „A nagyvilági nő” bemutatója megkezdődik: életem egy fáradtságos és szép része véget ér.

Igaz hive

Ruttkay György.

Miért irtam operettet?

— Az „Ezüst sirály“ librettistája a darabjáról. —

ogy mért adtam fejemet operettíráásra? Ha azt felelném erre, hogy hát kedvem szottyant rá, széles jókedvem volt, félrecsaptam a kalapomat, mulatni akartam, danolni, táncolni, — muzsikaszó mellett, — akkor nagyot füllentenék. Nem is volt jókedvem, sőt egészen biztosan tudom, hogy rossz kedvem volt. A rossz kedvem pedig onnét eredt, hogy végignéztem

egynehány operettet és azt tapasztaltam, hogy tulságosan könnyű fajsúlyuak, hogy tele vannak tüzdelve utszéli kiszólásokkal, arcpirotó pikantériákkal köznapi szójátékokkal és egészen alantas élcekkel. Gondoltam magamban: Miértne lehetne egyszer olyan operettet írni, amely eltávolodik a csörgősipkás clown-tól és közeledik a választékosabb művészi nivó felé. A gyors elhatározások embere lévén, a gondolatot mihamar követte a tett, ami a jelen esetben rám nézve annál könnyebb volt, mert oly kivételes tehetségű ember muzsikája inspirált, m'nt Buttykay Ákosé. Hogy az én igyekezetem mennyiben sikerült, azt a kritika és a közönség lesz hivatva megbírálni, de hogy Buttykay Ákos zenéje egyike az utolsó évek legszebb kompozícióinak azt legyen szabad nekem már ezuttal is kifejezésre juttatnom. Az Ezüst sirály gyönyörű melódiákban dúslakodik, egyes számai talán tul is szárnyalják a műfaj szokásos kereteit, de ki gáncsolhatná azt, ha szettet kap a szépnél és művészeibbet a művészinél. B. Kosáry Emma, a zeneszerző bájos felesége és Király Ernő játszák a két vezető szerepet. Mondanom sem kell, hogy a Buttykay-házaspár — a többi házaspártól eltérően — teljes szivvel és lélekkel egy közös cél felé tör: a siker felé. Király Ernő, a budapesti közönség kedvence. nem kevésbbé, ugyszintén Sziklay József, aki színészpályájának egyik legnagyobb sikere előtt áll. Kerényi Gabi, akinek ezuttal alkalma nyílik tehetségének csillogtatására, Csatay Janka, aki komikai szerepében kacagtatóan vidám és a Városi Színház egész művész-gárdája, amely ambícióval és lelkesedéssel készül a bemutatóra. Ugy-e bár, ilyen társaságban nincs okom megbáni, hogy operettet irtam?

Földes Imre.

Zeneművészetünk hivatása.

Írta: Siró György.

a a béketervezet, melyet Apponyi Albert gróf Neuillyből magával hozott, békeszerződésre testesül, akkor minden valószínűség szerint, nem is rövid időre külpolitikailag, belpolitikailag és gazdaságilag szűk határok közé leszünk szorítva. Sokan úgy hiszik, hogy művészeti téren is be kell majd tartanunk ezeket a korlátokat és bele törődhetünk abba, hogy szellemi életünkben szépen, lassan lesüllyedünk a hétköznapi közepszerűségek szürkeségébe.

Én úgy hiszem, hogy éppen ellenkezőleg áll a dolog. Ha eddig csak művészetünk hordozója volt muzsikánk, akkor ezentul politikánk egyik pillérévé kell tennünk.

A vesztett háborúnál is több bajt okozott nekünk, hogy a románok és a csehek évek hosszú során át gondosan folytatott propagandájával szemben nem tettünk semmit és túrtuk, hogy a nyugat népei igaznak fogadják el a legképtelenebb valótlanságokat. Amit sokszor hallunk, a végén el is hisszük és így az entente vezető nemzetei most csodálkozva hallják, hogy mi szellemileg, művészetben, kulturában magasabban állunk, mint azok a nemzetek, melyek javára ma megcsónkítanak bennünket.

Erős, szívós, kitartó propagandába kell fognunk és ennél a propagandánál vezető szerep illeti meg zeneművészetünket.

Az osztrákok, kik annyira mindenben ügyesebbek nálunk, hamarosan rájöttek erre és kimondották, hogy ha már nem lehetnek egy nagyhatalom fővárosa, hát lesznek a volt birodalom és a körülötte meggyarapodott régi és most született új államok művészeti központja: „Wien als Musikstadt!” lett a jelszó, megszerezték Strauss Richárdot operájuk számára és mozgalmas, eleven hangversenyéletet élnek, dacára annak, hogy külföldi művészek hozzájuk se igen látogatnak még el. És dolgoznak, igyekeznek, pedig nekik nincsen szükségük arra, hogy a külföld előtt kulturájuk fejlettségét bebizonyítsák. — Mi pedig?

Ülünk ölbetett kézzel, valami különös kábulattal a fejünkben és nézzük, nézzük, mint mulnak a vészterhes napok fölöttünk.

A még ki nem próbált kísérletezgetéseknek, új intézmények felállításának talán még ma nem érkezett el az ideje. Ezért most még nem is sürgetem, hogy az állam segítse zeneszerzőinket, amint képeik megvásárlásával könnyíti festőink sorsát. Nem mondom, hogy művészeink már holnap induljanak utnak hangszereikkel a hónuk alatt és hirdessék állami támogatással a magyar szerzők és magyar előadók dicsőségét messzi, idegen városokban. Nem vagyok türelmetlen azért, mert nem teszünk úgy, mint az oroszok tették, kik komponistáik műveivel elárasztották a világot. Nem; minderre ráérünk holnapután is, mikorra majd egy kis nyugalom költözik agyonkintzött hazánk szívébe, de fájdalmasan fel kell jajdulnom már ma, ha látom, mint pusztul, mint senyved el az, ami már megvolt, ami régen készen állott.

Operánkra és zeneakadémiánkra gondolok.

Mikor Abrányi Emil az ősszel nagy megtakarításokat ígérő budgetjével elfoglalta az igazgatói székét, sokan féltünk, hogy ismét bebizonyosodik a régi mondás: „olcsó husnak hig a leve”. Tévedtünk! Kiderült ugyanis, hogy a „drága” husnak lett hig a leve. Az előírányzott megtakarítások legnagyobb részét ugyanis nem lehetett betartani, az előadások átlagos színvonalá azonban olyan mélységre süllyedt, hogy az entente-tisztek gyakori megjelenése miatt csak szomorkodhatunk.

Semmiképpen sem vált be a rendszer, hogy a próbákért a személyzetnek külön díjakat fizetnek.

Igy minden próba megtartásába a gazdasági főnöknek is van beleszólása. És ő már állásának természeténél fogva sem rajonghat a tulságos kiadásokért. Tehát minél kevesebb próbát.

Ha legalább egy-egy lelketűdítő kifogástalanul művészi előadás szakítaná meg a szürke, szomorú esték láncolatát. De nem.

A karnagyí emelvény elárult. Kerner István, Tango Egisto már nincsenek a színház tagjainak sorában. Ilyen viszonyok között, ha évente bizonyos számú újdonság bemutatását biztosítjuk, feltétlenül a bérbeadás hiveinek van igazuk.

A Zeneakadémián pedig Hubay Jenő eddig legalább nem tudta valóra váltani a reményeket, miket igazgatói szerepléséhez fűztünk. A páratlan hegedűsben úgy látszik nincs annyi erély, hogy kiszabadítsa magát a köréje kulcsolódo befolyások büvköréből és az intézetben ezért — nem történik semmi.

A Dohnányi-ügy még éppen nincs elintézve. Első zongorásunk még ma is igazgatója az Akadémiának, ha szabadságot élvez is.

A felfüggesztett tanárok ellen folytatott eljárás nem jutott el a döntésig. És mindennek a következtében Dohnányi nem tanít; a gordonka-kiművelési tanszéknek nincs gazdája, a magyar zene történetének és elméletének nincs tanára és nem lépik át az intézet küszöbét azok a szerzőink, kiknek műveiben legmelegebben gyökeredzik faji muzsikánk lelke. Kerpely, Molnár Géza, Kordély Zoltán, Bartók Béla.

Higyjék el, higyjék el, nem jó politika ez. Nem vagyunk oly gazdagok, hogy legjobb tehetségeinket elkótyavetyélhetnénk.

Igy nem tódulnak majd hozzánk Európa és Amerika ifjai, hogy a mi városunkban keressék az utat a muzsika csodás birodalmába.

BUTTYKAY ÁKOS, az „Ezüst strály“ komponistája.

(Amster felvétele.)

Eleget pártoskodunk a politikában, a művészetben ne kövessük a rossz példát. Dolgozzunk összefogva, egybeharapott fogakkal valamennyien, mindenki tudása, tehetsége szerint a magyar akarat, a magyar tehetség előtt nem lesz akadály.

És zeneművészetünk zengő harsonák, bugó kürtök, zokogó hegedűk hanghullámain feleme. kedik majd a világ megbecsülésében arra a szédítő magaslatra, amelyet annyira megérdemel.

FÖLDES IMRE, az „Ezüst sirdy” librettistája.

(Amster jelvétele.)

Chanson

A nő olyan volt, mint a többi nő,
De szíve helyén volt egy kicsi kő.
Zokogni nem tudott ő, csak nevetni
S azt mondta: jó vőn egy fiút szeretni.
Jött egy fiu vidáman, mint a nyár,
Egymásra néztek és nevettek már,
Holdfény a nő arany hajába rezdül,
A vérükön a láz futott keresztül
S aztán kacagva, vigan, esztelen
Csókolták egymást minden estelen.

S egyszer csak hallga, szólt a kis legény:
Szép asszonyom, megsúgom néked én,
Megsúgom és még jobban fogsz szeretni,
En sirni is tudok, nemcsak nevetni,
Hidd el, hogy nekem szívem is van ám,
En nem kacagok mindig igazán,
Szép asszonyom, ugye örülsz te annak,
Nekem te érted könnyeim is vannak,
A boldogságot tilkon hajszolom
S meg tudnék halni érted asszonyom.

Az asszony erre ránézett nagyon:
Valóban, néked könnyed is vagyon?
Es így szeretsz, reszketve, sirva, jajjal...?
S kacagni kezdett szívtelen kacajjal.
Kacagott csengőn, vigan, esztelen
S kidobta őt még aznap estelen...
Mert így van az, ha szíved megnyitod,
Hogy könnyed is van, az legyen titok,
Csókold vigan s vigyázz te ostoba,
Hogy szereted, azt meg ne mondd soha.

BALASSA EMIL.

Magyar klasszikusok.

— Milyenek legyenek az ifjusági előadások? —

Minden nagy társadalmi mozdulás lökést ad az irodalomnak. Ma is, amikor annyit emlegetett nagy renaissanceunkat éljük, az irodalom is magában hordozza a kor eszméit. Ha körülnézünk, látunk írókat, akik a *ma* tehetségei, akikben megszólal a kor, nem az aktualitások vezércikkess felületességével, hanem, akik a *jelen* lelkébe eresztettek gyökeret.

Azonban ezek sem azok, akikre ma sürgős szükség van. Visszatérést és újjászületést élünk: felejtett és „forradalmilag” legázolt és sutba dobott tradíciókat, a magyarság alapköveit ássák elő társadalomban, irodalomban és színházban. És színházban . . . A színpad elevenebb hatással ontja az eszmét, mint akármely hat felkiáltójeles ökölvastag betűkkel nyomott röpcédula. És hol szólaljanak meg a magyar tradíciók, magyar dokumentumok, ha nem a magyar drámai színházakban. Magyar drámák elevenednek fel és visszatéritik a lelkeket a magyar világba, magyar tradíciókba, magyar emberek közé és magyar földre. A dráma célja mindig az embermutatás volt. A dráma embere lehet német, lehet francia, lehet északi: mondják, mindegy. Igaz, mindegy, fontos: hogy husból és vérből való ember legyen. Mégis, ha körülnézünk, meglátjuk a drámák nemzeti emberét, akin érződik az, hogy hol született, hol élt és hol laktak az ősei. Ki tudná akármely (nem történelmi) Ibsen-dráma hőjét nem északi embernek elképzelni, vagy Hauptmann német emberét helyettesíteni — egy franciával, vagy akármely más nemzetbelivel?

A mi modern drámánk hőse leggyakrabban csak neve után magyar és legjobb esetben a körut-ember b dapestisége a nemzeti vonás, mely felismerhető rajta. A most felújításra kerülő magyar drámák nemcsak íróik nemzetisége után magyarok. A magyar embert fogjuk benne megtalálni, a tizenyolcadik és tizenkilencedik század magyarjait, akiknél a

nemzetiség mutatója nemcsak a név. És ezek az előadások közelebb fogják hozni Budapestet a nemzeti öntudathoz és tradíciók fognak a lanyha feledésből kiemelkedni.

Látjuk, ezek az előadások mindnyájunknak, Budapestnek, magyaroknak szólnak és mégis a Vigszínház kimondottan az

LÁBASS JUCI otthonában.

(Labori felvétele.)

ifjúság számára rendezi őket, a jegyek felét a középiskolák rendelkezésére bocsájtván. A Nemzeti Színház ugyancsak kitűzte Kisfaludy Károly „Csalódások”-át és ismerjük a Nemzeti Színház intencióit és ismerjük a Nemzeti Színház közönségét: ez az előadás is a magyar ifjúságnak szól. Fiatal lelkeket kell beoltani, fiatal lelkeket igaz utakra vezetni. Belátható, hogy a „nagyközönség” nem követeli oly erősen az „irodalmi” drámák színrehozását. Nincs szüksége „emberlátásra” és lelke nem kíván felgazdagodni. „Egész nap dolgozom és este szórakozni akarok”: ez a jelszó. Igazuk van. Poros, sűrűn teleirt akták, tintás, vastag számok, egyformán forgó fekete gépek, sárga körüti villamosok után színpadot kívánnak látni: érdekességet, kiállítás, táncot, nevetést. De az ifjúság! Az ifjúság tanul, az ifjúság gondolkodik, az ifjúság olvas és az ifjúság drámára, irodalomra éhezik. Az ifjúság nevelhető és fogékony, az ifjúságot nevelni kell. Az ifjúság szellemét kormányozni kell és kik legyének a kormányzók, ha nem a könyv és a színház?

A Nemzeti Színház és a Vigszínház felismerte mai hivatását. A Vigszínház egész ciklust rendez a magyar klásszikusból, komoly bevezetővel, amelyeket kiváló tudós emberek fognak az előadások előtt tartani. A Nemzeti Színház szintén kiveszi részét a kultúra-nyújtásból és február 5-én mutatja be a „Csalódások”-at. Kár, hogy a két színház ugyanezt a drámát hozza körülbelül egyidőben (a Vigszínház január 31-én), amikor még annyi mást találhattak volna a mi nem szegény magyar drámairodalmunkban. A Vigszínház közeli programmul tűzte ki még: Csokonait, Eötvös Józsefet, Vörösmarthyt, Szigligetit, Tóth Kálmánt.

Végre betévé falatot kap a magyart kívánó igényes közönség és az éhes, várakozó, komoly fiatalság.

Faludi János.

Látogatás Szomory Dezsőnél.

(Memoárokba fogott és a reichstadti hercegről írt drámát.)

Rettenetes az a ház, amelyben Szomory Dezső lakik, sivár, robotos, pesti bérkaszárnya, akkora, hogy tíz normális ház beleférne. Szomory lakása az ötödik emeleten van, de a negyedik emeleten megszűnik a lépcsőház. Kétségbeesetten nézek körül, végre hosszas kutatás után egy kék üvegű ajtót találok és szinte megérezem, hogy ott lakik

Szomory Dezső.

A háziasszonya nyitja az ajtót, egy különös kis lépcsőházba lépek, nagy képek a falon, piros szőnyeggel borított falépcső vezet a lakásba. Mialatt megyünk fel, a háziasszonya beszél:

— Csak egyre kérem, — mondja — ne tartson az interjú nagyon sokáig, mert az ilyesmi teljesen kimeríti és a könyvtárterem nincs fűtve.

Megnyugtatom, hogy kiméletes leszek és belépek a könyvtárterembe.

Elragadtatva, szinte alázatos megindultsággal állok a szobában, Nem, nem szoba, tényleg terem. A közepén egy nagy

RÁTKAI MÁRTON és LÁBASS JUCI otthon.

(Labori felvétele.)

ablak, fantasztikus, sulyos drapériákkal. A hátsó és oldalfalak mentén gyönyörű szekrények roskadoznak a sok könyvtől. A terem közepén két hosszú asztal terpeszkedik, az egyikén lámpa ég, szétszórva kéziratok, pár megkezdett sor egy papirszeleten, teleirt ivec, nyitott tentatartó. Érzem, hogy gazdájuk nemrég kelt fel a munkától. A másik asztal tele könyvvel és körülötte merészen magastámláju székek. Az asztalon három régi gyermekjátékot látok: egy kis gyermekzongora, egy trombita és egy mozdony. Nagyon kedves . . . A könyvszekrények tetején bekeretezett szinlapok, a nagy író babéros pályafutásának dicsőséges állomásai.

Alig van időm, hogy a sok csodát megbámuljam, már nyílik az ajtó és belép Szomory Dezső. Tarkán himzett, hosszú házikabát van rajta és a nyakán valami törökös kendő csomósodik. Szívélyesen kezét szorít velem és mosolyogva kínál helyel.

— Hát miről beszélgessünk? — kérdezi és látom, hogy a szeme elmerengve révedez a szétszórt kéziratokon.

Felteszek néhány kérdést, mit ír, mit csinál egész nap, mit olvas? — hiszen annyi mindenre kíváncsi a közönség.

Gondolkozni látszik, hogy mit feleljen és én addig nyugodtan nézhetem a kezét. Borzasztóan érdekes keze van Szomorynak. Keresztbe tett lábbal ül és a kezét a térdén nyugtatja. A keze, mint egy ellankadt finom virág remeg, az ujjai hosszan ívelnek előre és a kézfejen halvány kékséggel csapnak át az erek. Szomory keze a legérdekesebb, legszebb férfikéz, amelyet valaha láttam.

Hirtelen felveti a fejét és különös, lágy hangon beszélni kezd:

— Hát kérem — kezdi — amint látja itt élek; ez a dolgozó szobám . . . Bizony, bizony, a vörösök alatt sokat szenvedtem és hétszámra sem hagytam el a lakásomat. Itt ültem az íróasztalomnál és késő éjszakáig állandóan dolgoztam. Hogy mit? Nagy munkába kezdtem „Emlékek és Vallomások” a címe és ez elárulja, hogy miről szól. A nagyszerű párisi időket, a Párisban leélt, különös tizenhét évemet tartalmazza . . . A kommün alatt fogtam e művem megírásához és a szörnyüség, egészen a munka nárkotimumában töltött napok szinte éveknek tünnek és olykor azt hittem, hogy az „Emlékek és Vallomások” száz kötetét fogom megírni. Háia Istennek, be sem fejezhettem! . . .

Megkérdézem, hogy sokat kellemetlenkedtek-e a vörösök.

— Gyakran másztak fel hozzám éjszaka, hogy oltsam el a lámpát, mert nem volt világitási engedélyem. Aztán beszállítottak egy proletár házaspárt hozzám, akik feltúrták a könyveimet, — mivel nagyobb rész franczia és angol könyveim vannak, — nem sok eredménnyel. Sokkal szomorubb volt, hogy a ritka,

első kiadásu Csokonaymat és Garaymat is kölcsön kéregették, sőt egy régi Jókai könyvet el is vittek, avval a megokolással, hogy úgyis csak ötven krajcárt ér.

Szomory felkel és már hozza is a szóbanforgó könyvet.

— Száz koronáért kellett visszavásárolnom tőlük — mondja és látom rajta, hogy milyen végtelen szeretettel csüng a könyvein.

KOÓR IDA

(Amster fejedele.)

Egy ideig csendben ülünk, udvariasan időt enged, hogy kissé körül nézzek.

— Szindarabokról? . . . — folytatja később. — A Nagyasszonnyal, Mária Antóniával és II. József császárral még nem fejeződtek be a királydrámáim. Két darabon dolgozom. Az egyik . . . Martinovics-ról szól, két felvonás már készen van, de a forradalmak annyira megviseltek, hogy most képtelen vagyok ezt befejezni . . . A másik darab a Reichstadti hercegről szól és a témája nagyon kedves nekem, rengeteg anyagot hoztam össze, de a befejezése messze van, mert először is Bécsbe kell utaznom, ami a mai viszonyok között lehetetlen. Egy esetleges párisi utról nem is beszélek . . . Nagyon sokat olvasok, főleg a magyar történelmet tanulmányozom, amiből a XVI. század érdekel legjobban. II. Ulászló, ennek fia II. Lajos és az utolsó nemzeti király, Zápolyai János lesznek a főalakjai új királydrámáimnak . . .

Az íróasztalra tévedt pillantásom es a sok teleirt lapról győződöm meg, hogy itt nagyszerű munka folyik. Még ötven évre is van mondanivalója Szomorynak.

Cigarettaival kínál és ő is rágyújt, ezalatt körülvezet, pazar birodalmában.

Egy bibliát mutat, nagyon régi barna bőrkötéses. Valamikor a Morrice családé volt és az egész családja le van írva benne. Régi, fakó írás, több mint egy évszázaddal ezelőtt elporladt, öreg kezek irták. Szomory szeretettel mutatja ezt a nagy bibliát. Sok, nagyon sok bibliája van még. Láttam egy magyar fordításut, pazar rézkarcokkal. Az asztalon egy régi relief hever, a szenvedő Jézust ábrázolja, mellette egy remekművű kereszt fekszik, sok fénykép, az íróasztallámpa mellett Szép Ernő képe. A szekrények tetején a Nagyasszony, Bella, Györgyike drága gyermek, Rajongó Bolzay leány, Mária Antónia, II. József császár első színlapjai, szeszélyesen összekeverve egy pár ügyes vázlat, régi metszet, értékes festmény és tudja isten, hogy mi minden közé.

Szomory mutat egy teljes Musset-t.

— Ez egy nagyon ritka, értékes kiadás — mondja és már rakja vissza a könyvespolcra.

Körülfutom a könyvszekrényeket. Csupa francia és angol könyv. Balzac könyvei, kihuzok egyet találomra: „La femme de trente ans” (A harminc éves asszony). Meglátom Lord Byron összes műveit és a híres „Ode to Napoleon Buonaparte” akad a kezembe. Lamartine is teljes számmal van képviselve. Az alsó rekeszben egy csomó Nyugatot látok, feljebb Thiers könyveit a francia forradalomról. Itt egy régi katalógus fekszik, a kandalló párkányán Mária Terézia egy régi metszete. Egy nagyon ritka, azt hiszem első latin-magyar dictionárium

fedőlapját vizsgálta Szomory. A dátumot keresi egy nagyító üveggel, ugylátszik szegény jó Franciscó Páriz Pápay, aki e szótárt szerkesztette, elmulasztotta az évszámot megörökíteni.

A sarokban egy érdekes színlapot találok. „Az anygalka” dráma egy felvonásban. Irla: Szomori Dezső. Először játszották a kolozsvári Nemzeti Színházban 1909. november 9-én.

A könyves-polc legnagyobb becsben tartott művei a Daudet-könyvek. Itt látom a világhírű „Fromont jeune et Risler ainé” című Daudet-regényt, ha jól tudom, 60 kiadást ért meg. Szomory most előszedi két dedikált Daudet-könyvét. Az egyikben olvasom. „Pour Desirée — A. D.” Megilletődéssel nézem a nagy francia író keze vonását, de nincs időm sokáig gondolkodni felette, mert a kedves, udvarias Szomory pazar kézzel szórja elém a kincseit.

Egy maroquin-be kötött könyvet mutat. A szép Eugénie Mária de Guzman, III. Napoleon, a franciák császárijának neje ajándékozta egykor valamelyik kegyeltjének. Csudás rézkarcokat tartalmaz.

— Párisban vettem egy árverésen — mondja Szomory, miközben a gyönyörű képeket mutogatja.

Megnézem még Szomory francia novellás kötetét „Les grands et les petit moineaux” a címe és husz évvel ezelőtt jelent meg Párisban.

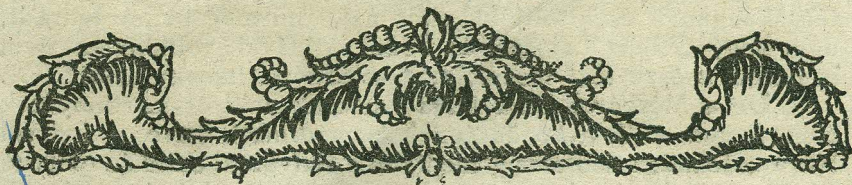
Még sokáig maradhattam volna, de a könyvtárterem nincs fűtve és féltettem, hogy megfázik.

— Ez az én világom — mondja Szomory, amikor kikísér — egy élet kellett hozzá, hogy összehordjam.

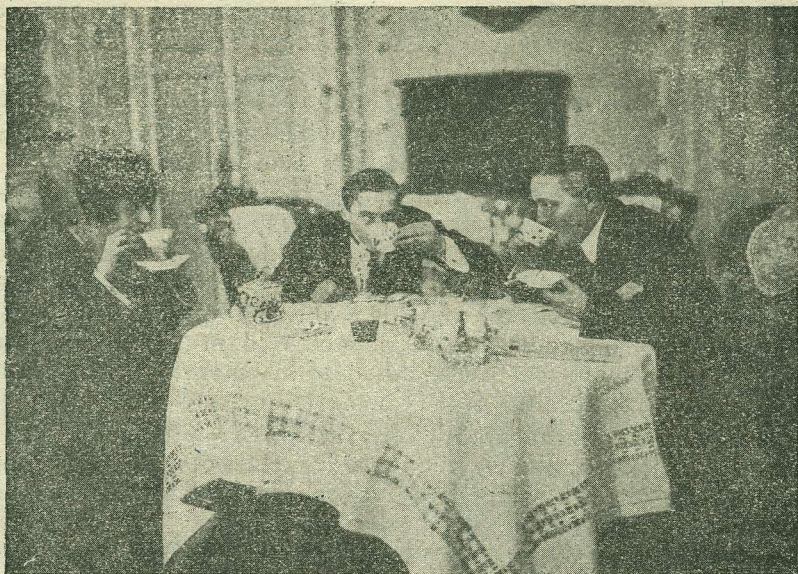
Kedvesen, nagyon előzékenyen bucsuzik.

Mikor becsukódik mögöttem az ajtó, szeretnék visszamenni. Bekönyörögni magam és még egyszer lázas mohósággal végig nézni mindent, a régi metszeteket, elsárgult foliánsokat, ódon könyveket, elfakult színlapokat, elfelejtett képeket és azt a kis, hatbillentyűs játékgongorát, a kicsi mozdonyt és trombitát, amelyek a legdrágábbak az egész Szomory-lakásban.

László Aladár

HÁROM CSÉSZE TÉA. (Belvárosi Színház.)
MÉSZÁROS GIZA, GELLÉRT LAJOS, PETHŐ ATILA.

Három csésze téa.

Szeretnék beállani negyediknek ebbe a kedves társaságba és esténként velük téázni. Elvég.e, ahol három embernek jut téa, jut ott a negyediknek is ahogy én *Mészáros Gizát* ösmerem megtöltené szívesen az én csészémet is forró téavizzel, francia konyakkal, kockacukorral és hozzám is olyan kedves volna, mint eddigi partnereihez. Mert azt a téát, amelyet *Gellért Lajosnak* és *Pethő Atillának* esténként feltálalnak, a nagyszerű *Mészáros Giza* főzi és hogy milyen jóízű ez a téa, azt ő mondotta el nekem a minap, amikor öltözőjében fölkerestem.

— Én nem szeretem a téát, — mondotta, — soha nem is iszom otthon, ha pedig vendégségben vagyok és megkínálnak velem, hát bizony nehezen nyelem le. De ez a mi téánk végtelesen izlik nekem. Olyan jó, hogy a darab végén neki esünk a téás kannának és kitöltjük belőle azt, ami még benne maradt, úgy, hogy *Gellért Lajossal* és *Pethő Atillával* voltaképpen nem is három csésze téát iszunk meg esténként, hanem hatot! . . .

De a *Mészáros Giza* téája nemcsak neki és partnereinek izlik, hanem izlik a közönségnek is módfelett. Erre a hatórai téára esténként zsufolásig megtelik a *Belvárosi Színház* elegáns nézőtere és igen sokan vannak, akik úgy, mint én: irigylik

Pethő Atillát és Gellért Lajost. De hát nem is csoda. Mészáros Giza a legkedvesebb, legelragadóbb asszonyok egyike Budapesten. Arról most nem is beszélék, hogy milyen kitünő színésznő. Hogy senki olyan szépen beszélni nem tud; hogy senki olyan okosan hallgatni nem tud, hogy senki annyira megfőzni az embert nem tudja, mint ő. Most egymásután két darabban láttam: a „Terike”-ben és a „Három csésze téa”-ban. Az elsőben egy nehéz, passzív szerepet játszik . . . de nem is játsza; megéli annak a szerepnek, annak a darabnak minden mozzanatát és olyan bájos, olyan szeretetreméltó, hogy a kényes jelenetek egész sorát csak így: vele és általa tudjuk elfogadni, megérteni és — megtapsolni. Csak a Nyugaton vannak ilyen színésznők, akikhez hozzáfőmálódik a darab: akik színt adnak a szerepnek: akik a maguk egyéniségéhez, a maguk figurájához formálják az író elképzelt figuráját. Csak Nyugaton vannak ilyen színésznők, akiknek elhiszünk mindent: képtelen mesét, képtelen szituációt, képtelen bonyodalmat, képtelen megoldást. De ha Terikében elvoltam és elvagyok ragadtatva Mészáros Gizától, mennyivel nagyobb lehet az elragadtatásom a „Három csésze téát”-t látván. Az okos színésznő a legnagyobb ritkaság! Nem tudom, megértik-e, hogy mit akarok mondani? Nem abban nyilvánul meg ez az okosság, hogy mit mond az a színésznő: hiszen amit mond, azt a szerző írja elő neki. De igenis abban, hogy hogyan mondja. Milyen ökonomiával dolgozik, milyen diszkrét, milyen igaz a szerepében; hogyan beszél, hogyan hallgat, hogyan jár-keel a színpadon: ezt kell okosan cselekednie, ily kellemes színésznő se minden rózsabokorban terem. Aki nem tolakodó, nem akarja maga betölteni a színpadot, nem igyekszik belénk disputálni mindent; ez a kellemes színésznő ismérve. A finom színésznő meg épenséggel ritkaság. A tíz ujjamon össze tudnám számlálni, hogy hány is van Budapesten. Aki nem hatásra vadászik, aki nem huz alá minden erősebb mondatot: ez a finom színésznő. És ez Mészáros Giza.

Ámde ebben a téázó társaságban mindenki ilyen. Pethő Atila kitünő színész és folytonos haladása szemmel látható. És kedves és kellemes és szeretetreméltó és finom! . . . Gellért Lajoshoz hasonló jellemszínészünk meg éppen-éggel alig van. Az ő figurája, amelyet egy-egy darabban megalkot, eredeti és mindig és mindig: husból és vérből való. Emlékszenek-e arra a figurára, amelyet a Szép Ernő „Május”-ában csinált? És arra, amelyet a Karinthy „Holnap reggel”-ében produkált? . . . Ilyen nagyszerű figurát kapunk tőle a „Három csésze téa”-ban is.

Általjában: ez az előadás kitünő. És a Terikéé is kitünő. És minden darabé, amelyet a Belvárosi Színházban játszanak. A darab nem mindig az: de az előadás mindig. Bárdos Artur a legjobb rendezők, a legtökéletesebb játékmesterek egyike, amit csinált, az korrekt és jó.

Tessék elmenni erre a háromcsészes teazsurra — és itt közbevetőleg elmondom még, hogy ez a darab is jó. Kedves és mulatságos! — tessék megnézni és tessék megmondani őszintén, hogy nem volt-e igazam? . . .

(f. j.)

Párisi divalkép.

(Eredeti francia felvétel.)

SZÉLJEYZETEK

Darabhiány van az egész világon. A háboru alatt nem dolgoztak az írók, hogy igazat adjanak a mondásnak; fegyverek zajában hallgatnak a Múzsák. A híres külföldi direktorok szörnyen meg vannak akadva: nincsen darabjuk, reprizekkel, fölelevenítésekkel kell kihuzniuk a szezont. Ez a baja Reinhardtnak is: nincs darabja s ezt különösen uj vállalkozása az ölezrek színháza sinyli meg. De Angliában, Franciaországban és Amerikában is ez a helyzet: nincs darab, se operett, se dráma és általános a kapkodás, Csak nálunk nincs így. Nálunk még mindig annyi a darab, hogy akár mindennap premiert tarthatna minden színház. Es szögezzük le, hogy jó darab is bőven van, jó darab is az igazgató urak asztalfiókjában reked még ma is, amikor a magyar darabokkal el lehetne árasztani a nagyvilág minden darabéhes szinpadát!

Rátkai Márton kuplét énekel. Rátkai Márton kuplét énekel és — könybe lábad a szemünk. A „János vitéz“ második felvonásában van ez a kuplé a szegény királyról, aki egy fűszeressel is szívesen cserélne. Rátkai Márton játsza az operettkirályt, aki ezt elmeséli es — a legszebb, a legnagyobb, a legfinomabb, a legértékesebb színészi produkciók egyike az, ahogy a komikus szomoruan, csöndesen elmondja ezt a dalt. Egy egész dráma játszódik le előttünk néhány perc alatt, ameddig a kuplé előadása tart. Elfelejtjük, hogy operettet látunk-hallunk, elfelejtjük, hogy mindaz csak móka ami a szinpadon történik és elfelejtjük, hogy a színésznek, aki ott áll előttünk voltaképen csörgősapka van a fején és tegnap, tegnapelőtt táncolni láttuk itt és ugy neveltünk rajta, hogy a könnyünk kicsordult bele. Most is a szemünk szögletébe tolakszik a könny és a szívünk összeszorul és a torkunkat fojtogatja valami. Ilyen hatást csak a legjobb színészek tudnak kiváltani az emberből. Istenkém, még fel fogjuk fedezni Rátkait, még tel fogjuk fedezni, hogy kitünő, nagyszerű színész! . . .

Dumi darabot ir. Senkisésem tudja, hogy hogy ragadt rá ez a név és mégis mindenki Duminak szólítja Kardos Andort, a színészt. „Hogy vagy, kedves Dumi?“ . . . „Szervusz, Dumi?“ . . . „Aztán írjál, Dumi!“ . . . Es Dumi ir. Nem képes levelezőlapot, nem panaszos levelet ir, hanem darabot: drámát, operettet, operalibrettót, tréfát, szkecsset, ahogy jön, ahogy az ihlet megszállja.

En vagy huszonöt éve ösmerem Dumit és ezalatt az idő alatt vagy huszonöt darabját elolvoastam. Volt közöttte egészen rossz és volt közöttte egészen jó. Most Beöthy László előadja a Magyar Színházban egyik darabját. Vajjon az egészen rosszak, vagy az egészen jók közül választott-e? Annyi bizonyos, hogy a Dumí minden darabjában van valami, ami pedig a legtöbb magyar darabban nincs és ez: az ötlet. Bizonyos, hogy ebben a darabjában is van, amely most színre kerül és én őszintén örülök annak, hogy a Dumí addig járt a kutra, amíg végre előadják és biztosra veszem, hogy azontul — Kardos Andor lesz mindenki előtt.

F. J.

Zerkovitz-operett a Royalban.

rága, pesti publikum emlékszel-e még a régi, unalmas orfeum műsorára? Ugy-e emlékszel? Ott láttuk az amerikai zenebohócot, akinek özönvízelőtti csörgőszerszámaira már a nagyanyánk is úgy emlékezett, mint egykellemetlen betegségre. Emlékeztek-e az angol trapézművészekre, akik a legfelsőbb rudon kibontották a magyar trikolt? És mi tapasztunk, mert nem voltunk jobhoz szokva. Aztán jöttek a

kedvesen buta Sisters Nemtudom-kicsodák, akik olyan fantasztikus csárdásokat jártak, hogy szegény őseink, mint megörült centrifugális-gépek forogtak sirjukban. Ha pedig a frakkos zsonglőrökre gondolunk, akik egy mutatvány előtt százszor — minden különös ok nélkül, — törülték meg a mancsaikat, akkor pláne elrebegetjük, minden különös sajnálkozás nélkül, hogy áldás lengjen a régi orfeum-műsorok porai felett.

Ezek jutottak eszünkbe, amikor a Royal-orfeum műsorát végignéztük. Nem végignéztük: végigélveztük. A sok nagyszerű számról nincs is helyünk, hogy részletesen beszámoljunk, talán elég lesz, ha az új operetről mondunk néhány szót

„Cillagok csillaga” ez az új operett címe és a zenéjéről csak annyit, hogy a népszerű Zerkovitz Béla írta, ami éppen elég jó márka ahhoz, hogy hamarosan közkedvelté váljon. Nem adunk egy hetet neki és egész Budapest csak azt fogja dudolni. Amikor az emberek kitédülnek az orfeumból, olyan az egész Erzsébet-körut, mintha egy nagy méhkas lenne. Mindenki a „Gyerünk galambom”-ot zümmögi. Erős a gyanunk, hogy ez a melódia még a hullófalevel-lázon is túl fog tenni.

A szereplők tehetségük legjavából a legjobbat adták.

Sándor Stefi nagyszerű csirkefogó, Dezsőffy kitűnő táncos, D'Arrigó sok keserves éjszakát szerez majd a pesti leányoknak, Bartos Olga toalettei vagyont érnek. De mindenki kitett magáért. Erdélyi, Szirmai, Pártos és a többiek is jól illeszkedtek bele a kitűnő együttesbe. A kiállítás pazarsága amerikai arányokat ölt és a közönség nem fogy ki az ujrázásból.

AZ-ÖLTÖZTETŐNŐ - KEVELET

Igen tisztelt Szerkesztő ur! ezennel Magánál koccogtatok be, hogy elmondjam a legújabb pletykákat és mért ne tennem, teszem is: elvégre pletykázás az élet sója, ábrándozás a megrontója és erről jut eszembe, hogy a „János Vitéz“ ötszázadik előadása után nem volt bankett, hanem a *Fedák Sáriné* nacságánál volt kedélyes összejövetel és *Hegedüs Gyuláék* voltak ott, meg a *Simonyi Máriáné* nacsága, ugyszintén a *Mészáros Gizáné* és a *Simon Marcsáné* nacságák; no meg a *Bakonyi Károly* és *Kacsóh Pongrác* nacságos és szerző urak s a *Zsazsáné* a földkerekség legkedvesebb háziassonya; de nem is engedte el a vendégeit kivilágos virradatig; ámátor sok házasságról és sok válópörrel suttognak itt az öltözők tájékán, így teszem fel azt hallom, hogy az elhunyt költő özvegyét feleségül veszi az élő költő és hogy egy művészházasság, amelyet csak egy félévvel ezelőtt kötöttek meg, felbomlik; viszont a kis naiva férjhez megy és mért ne tenné, teszi is, elvégre férjhezmenés az élet sója, ábrándozás a megrontója és erről jut eszembe, hogy a „János vitéz“ ötszázadik előadásán egy ember hiányzott: a *Stoll Károly* nacságos és főrendező ur, mert nagybetegeen feküdt a lakásán és másnap délelőtt a Király Színház apraja-nagyja felkerekedett és elment a Royal-szállodába beteget látogatni és a drága *Zsazsáné* mind elvitte a virágját a *Stoll főurnak*, amit a jubileumra kapott; de valószínűleg még az idén a Vig-színháznak is lesz egy ilyen nevezetes ünnepe: az „Ördög“ kétszázadik előadása, mert eddig száznyolcvankétszer került színre és tavasszal a *Zacconi* Ermete nacságos és olasz ur is eljätssza majd a *Diavolo*-t egynéhányszor a Vig-színházban; pedig a *Csortos Gyula* nacságos és művész ur úgy fél a spanyol náthától, hogy az borzasztó és a *Faludi Jenő* nacságos és igazgató urról semmi hír, amióta Berlinbe megérkezett, se levél, se távirat, se üzenet nem érkezett tőle és még azt sem lehet tudni, hogy mikor kerül haza; ámátor a Városi Színház tagjai sorába szerződtette a *Máthé Rózsíné* nacságát, aki a legszebb operaénekesnő és tud is; de a *Kerényi Gabiné* nézett magának egy kis palotát az *Andrássy-uton* és alighanem meg is veszi és a *Mészáros Gizáné* hirtelen megbetegedett és kedd óta a *Simonyi Mária* issza helyette a téát a *Belvárosiba*; viszont a *Solti Herminné* nacsága huszezer-koronát nyert a tőzsdén, mert véletlenül benne volt egy hausseban és én ezennel itt ülök és zárom soraimat, mert még zsurra kell mennem a *Balassa Jenőné* nacságához és mért ne tennem, teszem is, elvégre mi rossz van abba, hogy szeretek vele jóba lenni, amit igen tisztelt Szerkesztő urnak is melegen ajánlok és maradok kiváló tisztelettel kedves barátnője

az öltöztetőnő.

Színházi élet Amerikában.

napokban érkezett haza, Budapestre egy évvel ezelőtt Amerikába vándorolt magyar újságíró: *Biró János*. A Britanniában szállt meg és én fölkerestem ott, hogy meginterjúvoljam. A szálloda halljában egy szélesvállu elegáns ur ült a divány sarkában és a menetrendet tanulmányozta. Az öltözetén, a raglánján, messziről meglátszott, hogy amerikai; de az arc, a barna patinás, férfias arc magyar.

Odamegyek bemutatkozom. Előadom jövőtelem célját és kérem *Biró* urat, hogy mondjon el mindent amit az amerikai színházakról tud. Beszélni kezd. Egyszerű, monoton hangon, minden hangsúly nélkül.

Ezeket mondja :

— Az amerikai színházi élet egész más alapokon nyugszik, mint az európai. Az amerikai yanke egyénisége nem az idealizmus, hanem a realizmus. Ezért ott, erre kell hatni. Az igazi, mély irodalmi értékű darabokat nem kultiválják. A direktorok tudják ezt és ezért a bukás a legnagyobb ritkaság. Erkölcsi siker az nem számít, csak a kasszasiker. Legkedveltebb műfaj az operett. Itt büszkén említem meg, mondja, hogy egy magyar zeneszerző, *Jakobi Viktor* a legnagyobb népszerűségnek örvend. A prózai darabok közül is kivált egy magyar darab: *Drégely Gábor* „*Szerencse fia*” című boházata, amelyet *Szabó* csinálta ember címen (Taylor made man) az összes amerikai államokban hallatlan sikerrel játszanak.

— A yanke, akinek a jelszava „Az idő pénz” keveset foglalkozik az igazi komoly művészetekkel. Egy jó trükk, egy ügyes reklám viszont teljesen meghódítja.

— Az amerikai eredetű, háborus tárgyú darabokban az is előfordult, hogy a színpadon egy igazi ágyut sütöttek el, úgy, hogy a kulisszák megmozdultak és a nézőtérben a löpor füstje kavargott. És a yanke véresre tapsolta a tenyerét.

— Vagy például egy amerikai színházi reklám. Este munka után az utcán hullámzó néptömege óriási reflektorokkal vetítik valamelyik színház programját úgy, hogy a tömeg testén olvashatók a csábító szavak.

— Érdekes dolog — mondja tovább, — hogy amíg Magyarországon a színházakban és a rokon vállalatokban szinte családias berendezkedés uralkodik, adakünn ez ösmeretlen. A színész egy szerepre szerződik le egy színházhoz, azt eljátsza s aztán tovább megy. Éves szerződéseket rendszeresen csak az impressáriók kötnek. Szerepek visszaadása, intrika, bohémkedés ott ösmeretlen fogalmak. Üzlet, üzlet, minden üzlet. Különben

Amerikában óriási darabhiány van. Tudomásom van róla, hogy az ottani színházi ügynökök utban vannak Magyarország felé, szindarabokat lekötni Amerika számára. Ennyit tudok mondani a színházakról.

— Egyre kérem — szolt most — közölje a lapjukban, hogy a künn élő magyarság várva-várja, hogy hazajöhessen s a rég nem látott magyar színészeket, magyar darabokat *itthon* viszontláthassa.

Egy aransapkás hotelfiu egy levelet hozott. Felálltam s bucsuzni készültem. Bíró János egy lépéssel előbbrejtött, úgy, hogy a lámpafény az arcára esett s láttam, hogy a szemében két könnycsepp ragyog.

— Isten önnel! — szolt — és csendesen megindult a lépcső felé.

Vági Andor.

A Madách-színházról.

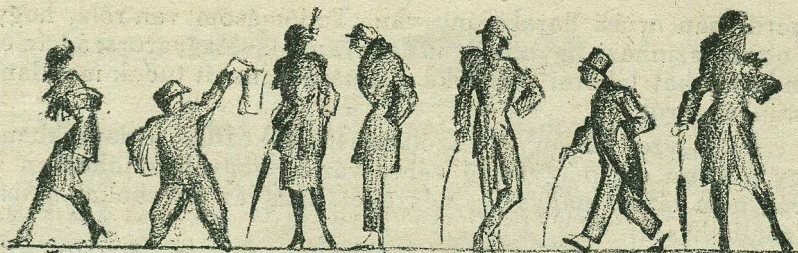
A mikor e sorok megjelenek, addigra eldöl a Madách-színház sorsa. A sok herce-hurcán, elkeseredett áskálódáson és érthetetlen hajszán átviharzott komoly színházacska február elsején becsukhatja kapuit ha a Zeneakadémia vezetősége nem tér jobb belátásra és nem sajnálja meg a színház tagjait, akiket télviz idején akar az utcára kikergetni.

Ez ügyben felkerestük dr. Rácz Vilmost, a Madách-színház áldozatkész, agilis igazgatóját, aki a következő felvilágosítást adta lapunk munkatársának:

— Február elsejéig van játszási engedélyünk, de már előre kijelenthetem, hogy minden örömmel azon leszek, hogy a komoly törekvésű színház tovább működhessen. Nem tudom és nem fogom eltérni, hogy társulatom, mintegy negyven főt számláló gárdája a legnagyobb nyomornak legyen kitéve. A jövőre nézve nagy terveink vannak és a *Madách-színház játszani fog*, akár milyen lehetetlenséggel határos küzdelmet kell majd vívnom az illetékes tényezőkkel. Dacára annak, hogy a színháznak csak elsejéig van engedélye, mégis azt mondom: Viszontlátásra a „Veszedelmes ember“ premierjén!

Mi is azt mondjuk, viszontlátásra!

Váci ucca! Váci ucca!..

mentem a korzóra. Ezen ugyan nincs semmi különös, mert ezt mindennap megteszem, még akkor sem mulasztom el, ha cigánygyerekek potyognak az égből. A purdé-potyogás ma elmaradt, de annál szebb számmal potyogtak — kis színinövendékek, amiért — és ezt mondanom sem kell, — nem nagyon haragudtam.

Sajnos néhány merész nőcske, a megfelelő számu lovagjával együtt, már a dunapartot boldogítja, ami a szegény Váci-uccának mély fájdalmat okoz. Most utólag nagyon örülök, hogy hű maradtam a Váci-uccához, mert olyan kedves ismerősöket találtam ott, hogy az ebédről is megelégedkeztem.

Először is cukros Marcit láttam, önök persze nagyon jól tudják, hogy ha azt írom: „cukros Marci!”, akkor nem Banda Marcit kell ezalatt érteni, hanem . . . hanem? . . . Hát persze, hogy persze: Rátkai Marcit. Karonfogva ment valakivel. Mit gondolnak kivel? Micsoda? Gombaszögi Fridával? Ugyan kérem, hát nem tudják önök, hogy a nagyszerű Gombának most egyéb dolga is van, mint a Váci-ucca? Próba, szabónő, próba, szabónő. Rátkai, — megmondom, hiszen úgy sem találják el — a drága Mészáros Gizával ment karonfogva. No, én behunytam a szememet, én nem láttam semmit, szép kis hecc lesz ebből, ha a Lásbas megtudja. Engem ne hívjanak tanunak, én nem láttam semmit.

Alig volt egy perc időm, hogy Marci csapodárságán csodálkozzam, amikor egy különös jelenséget tapasztaltam. Az összes nagy, közép és kis nők egyirányba forgatták a nyakukat, ami a mai járványos időkben a nyakszirtmerevedést juttatta eszembe. Éppen át akartam szaladni a városházára, hogy Szabó Imre doktort, a tiszti főorvost értesítem a dologról, amikor teljes életnagyságban megláttam a mindig elegáns Kertész Dezsőt, aki mosolyogva köszönetet jobbra-balra. Akkor csodálkoztam igazán, amikor Kertész befordult a Türr István-utcába: rögtön megszűnt a járvány.

Néhány pillanat és a kép megváltozott. Jött Ujhelyi Nándor. A szemén monokli, a szájában szivar, a fején öfensége kalapja, a zsebében pedig csereberén szerzett milliárdja. Azt hiszem, mondanom sem kell, hogy ő nem okozott nyakszirtmerevedést, inkább — forgalmi zavart. Hosszu ideig voltam a fronton, de tankor nem láttam, minden csudát kitalaszaltam, csak ezt az egyet nem. Multkor moziban láttam egyet, de még akkor sem értettem meg, hogy milyen módon söpri el ez a sulyos alkotmány az embereket. Mikor Ujhelyit ma meg-

láttam a Váczi-utcán, megfajdított előttem a tank rejtélye, nagyon veszedelmes szerszám lehet.

Hogy kik voltak még lent? Arra nincs elég hely, hogy elsoroljam. Ujhelyi után az aranyos Gyárfással találkoztam és itt kénytelen vagyok neki lovagias elégtételt szolgáltatni. Ki kell jelentenem becsületszóra, hogy Gyárfás egy fess ember, és ha még valaki azt mondja rá, hogy kövér, annak velem gyűlik meg a baja. Pedig én veszedelmes ember vagyok.

A Haris-közön át Szép Ernő jött ki a korzóra. A készülő patikájából fut haza. Nem, dehogy nyit gyógyszertárat, arra még nem szorult. A Belvárosiban volt új darabja próbáinál, azért láttam olyan idegesnek.

Lent voltak még: a . . . (kifogytam a jelzőkből) . . . Péchy Erzsi, Mattyasovszky Ilona és egész udvartartása, Petheő Attila egy agár társaságában és mások.

Azonkívül sok kis és közép nőt láttam, akik inkább urak, mint agarak társaságában lejtettek végig a Váczi-uccán. A nevüket nem írom ki, mert elbizzák magukat.

Nagyszerűen mulattunk az Apolló-kabarében.

ozzá vagyunk már szokva, hogy az Apolló nagyszerű műsoraikat percenként feltörő, egetverő kacagás szakítja állandóan félbe. Meg kell állapítanunk, hogy a népszerű kabaré mostani műsora még az eddigieket is messze felülmulja. Percekre kell a nagyszerű színészeknek megállni és kivárni, amíg a közönség kineveti magát a nagyszerű tréfákon.

A műsor gerincét Liptai Imre „Hattyudal” című vígjátéka, Incze Sándor „A pénzember” című tréfája és Pajzs Elemér „A rák” című vígjátéka képezik. Liptai Imre vígjátékában, a Vigszínházról elszerződött nagyszerű Pártos Gusztáv csinál egy vidéki báln rendező figurájából kabinetalakítást. A darabhoz Kulinyi Ernő ügyes verseire Turry Peregrin csinált kellemes muzsikát. A darabban mindenki a legjobbat nyújtotta és a kis Mihály Vilcsi, a nagyszerű Harasthy Mici, a tehetséges Gózon, az ügyes Ujvári, a trombitáló Barna és a fiatal Szentiványi sok tapsot kaptak a nagyszerű alakításokért.

Incze Sándor még sohasem irt kabarédarabot, de amikor meghallottuk, hogy mire készül a „Szinházi Élet” tehetséges szerkesztője, rögtön tudtuk, hogy „A pénzember” nagyszerű lesz. Hát tényleg nagyszerű is. A színházalapító primadonnák tanulhatnak belőle. A tréfa három főszerepe Rózsáhegyi, Herceg és Németh Juliska avatott kezeikbe került és az ő művészetüknek talán avval hajtjuk meg az elismerés zászlaját, ha nem keresünk rá dicsérő jelzőket.

„A rák”-ban, Pajzs Elemér mulatságos vígjátékában, Négyessy Annus, Homoky Paula, Magyarai, Ujvári, Mály és Szentiványi briliroztak.

Még három darab szerepel a műsoron. Lovászy Károly megható, aktuális drámái jelenete „A halottak nem hazudnak“, amelyben Mály Gerő egy magyar gazda szerepében könnyeket csalt az emberek szemébe. „Az én iskolám“ című tréfában Pártos Gusztáv, Fekete Margitka, Barna és Szentiványi jutottak hálás szerephez. A „Szavazók“-ban hajmeresztően élethű anyós Homoky Paula, elijesztően ideges feleség Faragó Sári, kedves háztartási alkalmazott Weszely Ili, pompás férj Magyarai és kiváló „tomadoch“-ügynök Pártos. A magánszámok a lehető legjobbak, Gózon, Magyarai, Németh Juliska, Vidor Terike, Mihályi Vilcsi, Weszely Ili előadott és tapsviharral fogadott dalaikkal arattak jól megérdemelt sikert.

Talán nem érdektelen, ha feljegyezzük ezt a megjegyzést, amit az előadás végén a ruhatárban kalottunk:

— Ezt a műsort, most rögtön megegyszer végignézném.

Tudjuk, hogy a pesti közönség nagyon válogatós és éppen ezért ez a legsokatmondóbb kritika az Apolló-kabaré műsoráról.

Koór Ida. Egy kedves és tehetséges fiatal színésznő arc-képét hozzuk a *Színházi Világ* mai számában. Koór Ida ez a színésznő, aki a színésziskolából a Madách-színház színpadára került egyenesen és ott néhány szerepével kellemesen tünt föl. Most újabb tanulmányokat végez és egy sereg filmdráma főszerepére készül. Bizonyos, hogy a kitünő megjelenésű, érdekes arcu, finom tehetségű színésznőre nagy jövő vár a magyar színpadon.

Diszelőadás az Operában. A Magyar Királyság Pártja az Operaházban diszelőadást rendez. Fellépnek: *Paulay Erzsébet, Gombaszögi Frida, Mészáros Giza, Simonyi Mária, Jászai Mari, Odry Árpád, Beregi Oszkár, Fenyvesi Emil, Hegedüs Gyula, Lukács Pál, Kertész Dezső, Pártos Gusztáv, Törzs Jenő, Körmendy Kálmán és Gál Gyula.* Résztvesznek még az előadásban azok a mánás hölgyek is, akik a koronázási menetben felvonultak és a koronázási diszruhájukban elvonulnak az eddig még ismeretlen új király előtt. A jegyek árait ez alkalomra alaposan felemelik. Egy páholy 3000 koronába fog kerülni.

„A veszedelmes ember“ a Madách Színházban.

A Madách Színház — komoly irodalmi céljainak megfelelően, — bemutatta a héten „A veszedelmes ember“-t, *Korcsmáros* Nándor első színpadi művét. A darab középpontjában egy harctérről hazatért hős áll, — aki itthagytott menyasszonyát akarja magával vinni. Menyasszonya azonban közben férjhez ment, — és megkezdődik az izgalmos, érdekesítő harc a hős és a férj között. A férj keül ki győzedelmesen, — de a hős is megvigasztalódik új szerelmével, akit elvesz feleségül. A kitünö előadás keretében meglepetés volt *Köváry* Gyula, aki komoly színpadon is fényesen megállja a helyét. *Péchy* Blanka igaz drámái lendülettel játszott; *Darvas, Magas, Szentiványi és Benedek* kitünően beleilleszkedtek a nivós előadásba, amelyet Vitéz Miklós rendezett nagy hozzáértéssel.

Jób Dániel új darabja, a „Menyecske“ már teljesen elkészült és a Vigaszínház fogja előadni.

A Belvárosi Színházban már javában folynak a Szép Ernő „Patikájának“ próbái. A három felvonásos vidéki történet főszerepeit *Gellért* Lajos és *Mészáros* Giza kreálják, a többi szerepet *Harsányi, Zilaht* Gyula, *Petheő, Dénes, Bárczy, Bársony, Bánóczy, Somlár, Kállay, Matány, Bánóczyné* Ilona, *Titkos* Ica, *K. Simon* Jolán, *Marosi* Adél játszák. A bemutató csak február végén lesz.

A Grillparzer díj nyertesének, Schönherr Károlynak „Gyermektragédia“ című darabját február 5-ike és 10-ike között mutatja be a Belvárosi Színház. A darab három főszereplője: *Ilosvay* Rózsi, *Petheő* Attila és *Dénes* György. A próbák párhuzamosan folynak a „Patika“ próbáival.

Somogyi Nusi néhány hétre Berlinbe utazott. Távolléte alatt szerepét a *forsang tündére* délutáni előadásain *Mányoky* Giza fogja játszani.

Faludi Sándor, a Városi Színház igazgatója elhalasztotta olaszországi utazását és csak az *Ezüst sirály* premierje után utazik el Budapestről.

„Éva és a férfiak“ a címe a Magyar Színház legközelebbi ujdonságának. A darab szerzője, a színész *Kardos* Andor minden próbán jelen van. Premier-ről, tekintettel a „Tűzpróba“ nagy sikerére, még beszélni nem lehet.

A Király Színházban is nagy nekilendüléssel tanulják az új *Vincze-Martos* operettét. A sokat ígérő darab címe még kétséges, valószínűleg, mint „Cigánybárónd“ indul hódító útjára.

Triesch Irén szerencsétlensége. Az ismert német színésznő, *Triesch Irén* Frankfurtban szerencsétlenül járt. A pályaudvaron egy berobogó vonat alá sodródott, ahol több könnyebb sérülést szenvedett.

Pályázat a szegedi színházra. Szeged város tanácsa pályázatot hirdetett a színház bérletére, az évi bér 150.000 korona és a város se világitást, se fűtést, se ingyen rendőrséget nem ad többé. Dacára a súlyos feltételeknek, a bérletre nagy a verseny, *Sebestyén Géza*, a buda-temesvári, *Polgár Károly* a pozsonyi és *Faragó Ödön* a kassai színházigazgató pályázik a színházra.

Magyar filmipar Jugoszláviában. Ujvidéken „*Vojvodina bank*” néven tíz millió korona alaptőkével bankvállalat alakult, amelynek különleges üzletága a filmtermékek értékesítése. A „*Vojvodina Bank*” ugyanis egész Jugoszlávia területére a magyar gyártmányu régi és új filmeket akarja beszerezni és országszerte terjeszteni. A bank központja Ujvidéken van és a cél elérésére egyelőre két fiókot állított fel, Szabadkán és Belgrádban. A magyar nemzeti és közgazdasági szempontból is igen fontos, hogy a bácskai és bánáti terület, Horvát és Szlavonország a filmipar és filmkereskedelem révén állandó és szoros összeköttetésben maradjon az anyaországgal. A tervet *Pajor Sándor*, — a magyar moziipar régi szakembere valósította meg — aki a bank technikai igazgatója és a filmkölcsönző osztály vezetője lett.

Gombaszögi Frida első mozifellépte. Hosszabb pihenés után *Gombaszögi Frida* — *Korcsmáros Nándor* új mozidarabjában lép fel először. A darab címe: „Az ezeréves szépség”, amely közeljövőben bemutatásra kerül. A darabot a „*Triumph*” filmvállalat vette fel. Gombaszögiével főszerepet játszik még *Tanay Frigyes*, *Balassa Jenő* és *Lukács Pál*. A négyfelvonásos filmadarabot *Lajtkay Károly* rendezte. Technikai munkálatokat *Fejős Pál* intézi.

Szenes Béla új mozidarabja. *Szenes Béla*, a kiváló humorista moziszekecsét irt. Címe: *Első Aladár*. Felvételek javában folynak az *Uher* filmgyárban. A mulatságos darab kalandos története egy pesti kávéházban kezdődik, egy színésztől és a főpincérről szól, s hosszú hányattatás után egy amerikai szigeten végződik ahol a benszülöttek a főpincért I. Aladár néven királlyá választják.

A világ legnagyobb filmje. „*Die Herrin der Welt*” című filmkolosszust március első napjaiban mutatják be Budapesten. A *Projectograph* vezérigazgatója, *Ungerleider Mór* e film megszerzése végett Berlinbe utazott. A hatalmas méretű film nyolc részből áll, minden rész hat felvonásból, tehát összesen negyvennyolc felvonás a „*Die Herrin der Welt*”. Folytatólagos előadása 8 hétig tart. Ilyen nagyszabású mozifilm még nem volt. Előállítására 9 millió márkába került, ami 30 millió koronának felel meg. A filmsorozatot *Mia May* a híres mozisínésznőről elnevezett filmvállalat készíti. A darab cselekménye Kinában játszódik le, de a fejlett technikájú filmiparnak nem kellett e célból Kinába utazni, — mert a felvételeket Berlin mellett eszközölték. A háború sujtotta német technika még mindig oly munkabíró, hogy egész kínai falvakat épített e filmmonstrum céljaira. A rendezés teljes etnografiai hűséget varázsol a néző szeme elé. Az első négy részben csak két fehér főszereplő van: *Mia May* és *Michael Bohnen*. Utóbbi e filmalakításával a legelső mozisínészek közé emelkedett.

K A R N E V A L
 TRÉGÉNY-A SZINHÁZI-VILÁGBÓL
 ÍRTA:
FARAGÓ-JENŐ

I.

A legnagyobb rendező, az Élet állíthatta csak így össze ezt a képet. A Merceria komoly oszlopaik lampionos virágfüzerek fontak körül, a Procuráciák árkádjában tüzrózsák égtek mindenfelé, a téren ezer színű tarka-barka tömeg hömpölygött s a lagunák felől édes melódiák hangzottak. A világ legszebb bálterme: a Márkus-tér eleven volt és zajos. A megriadt galambok elszálltak és éjjeli buvhelyeikről ostobán és értelmetlenül lesték, hogy mi történik odalenn. Egész Velence talpon volt. A nobilek feldiszített gondolái pompázva kötöttek ki a Piazzán, a patricius családok gyalogszerrel érkeztek az Orologia felől. Nincs virágos rét, nincs üvegház, amely annyi színt tudna felmutatni, amennyi ez estén e téren pompázott. A signorinák selyem köntöseit, virágos szoknyáit, tarka kendőit, tollas legyezőit; az urak bársony frakkja, gyémánt csattos cipellője, rizsposor frizurája; a lampionok színes világa, a tüzrózsák, a füzerek — gyönyörű képet alkottak így együttesen és a vidám kacagás, az édes muzsika, a sugdolódzások, beszélgetések, sóhajtások, nevetések, vallomások egybeolvadó zaja, a legszebb harmóniát alkotta.

Farsang éjszakája volt és Bernardo de Bernardis értett hozzá, hogy jó kedvben tartsa ilyenkor Velence népét. Ő maga jó példával járt elől. Virágos csolnakja a legszebb volt s amint végig siklott a Canalen, abból hangzott a legvidámabb kacagás és a legszebb cnek. A Teatro Rossini hölgyei ültek a gondolában s az édes ciprusi bor őket hangolta jókedve. De maga a syndikus, Bernardo de Bernardis hallgatag volt és kedvtelen.

Csak szerelmes ember tud ennyire néma lenni, amikor körülötte mindenki hangos és beszédes. Csak szerelmes ember tud ennyire belebámulni az éjszakába, mintha rejtelmes jeleket keresne, vagy kabalisztikus jóslásokat várna valahonnan, valamerről; az Isten tudja honnan, az Isten tudja merről.

Teresa Malipiero nem fojthatta magába a megjegyzést:

— Bernardis ur eleped itt közöttünk . . . ki vállalkozik rája, hogy felvidítsa őt.

Senki sem vállalkozott. Cora Sanviteli tudta, hogy ilyenkor nem jó a syndikussal tréfálkozni. Valamikor ő volt az, akiért epedett, akiért a csillagos eget nézte. A szép Giulietta Orio egy fiatal nobili fürteivel játszott, a kacagó Anita Manzoni pedig nem törődött semmivel, csak ivott és nevetett, újra ivott és újra nevetett.

A Márkus-tér felől feléjük hangzott a láрма. Bernardis-ur nagyot sóhajtott és halkán, nagyon halkán ezt mondotta:

— Ott van ő, a hűtelen. Ott van a kalandor karján és mindenki őt nézi, mert ő a legszebb, a legkecsesebb, a legragyogóbb valamennyi között.

Teresa Malipiero meghallotta e szavakat bármily halkán is sziszegte azokat Bernadis. És Teresát bántották e szavak.

— Ő a legszebb? — mondotta. — Izlés dolga. Egy nápolyi nemes elfordult tőle, amikor szerelmesen a szemébe nézett. Ő a legkecsesebb? — folytatta. — Pénzkérdés az egész. Signor Greco engem is megtanít hajlodozni, libegni, bókolni, pávaként járni — ha arannyal tömöm meg a zsebeit. Ő a legragyogóbb? — kiálltosta most már dühösen. — Könnyű neki. A kalandor mindennel ellátja. De ki biztosít minket arról, hogy cipellőjének gyémánt csattjai nem a muranói üvegyárból kerültek-e elő? És ki tudja, hogy aranyos köntösére, selyem tunikájára holnap, holnapután rá nem teszi-e a kezét a törvény?

Igy beszélt Teresa Malipiero és a többiek helyeselték azt amit mondott. Mindnyájan gyűlölték Margot Gallianit, a Rossini színház primadonnáját. Mindnyájan haragudtak rája, mindnyájan irigyelték a szerencsését, mindnyájan megfojtották volna egy kanálnyi cukros vízben és mindnyájan szívesen cseréltek volna vele, még a seingalti lovag, Casanova Gaetano József Jakab oldalán is.

Mert ő volt a szép Margot barátja. Ő hódította el Bernardo de Bernardis mellől; ő vette körül fénnel, pompával; ő ajándékozta neki a kis palotát a Porticán; ő volt vele mindig.

A szép Margot pedig . . . így mondták, így suttozták . . . mást szeretett.

Giulietta Orio el is mondotta:

— Margot megcsalja a kalandort.

És Anita Manzoni ráduplázott:

— Ahogy megcsalta Bernardo de Bernardist és megcsal mindenkit.

És kacagtak és vihogtak és szapulták vetélytársnőjüket.

Közben a Piazzetára ért a sindikus gondolája és kikötött. A hölgyek a partra repültek és elragadtatásukban hangosan kiáltottak:

— Óh mily szép!

— Óh, mily isteni szép!

— Éljen Carnevál! . . . Éljen Venecia! . . .

Bernardo de Bernardis távol maradt tőlük. Egy oszlopnak támaszkodva nézte a tarka-barka tömeget és fürkésző szeme az imádott nőt kereste. És egyszer csak meglátott egy pillangót ezerszínű selyemben, gondtalanul csapongani. Áradt belőle a jókedv és mámorosan trillázta a Rosina dalát! Mellette az elegáns kalandor: Casanova Jakab . . .

A hölgyek a tömegbe vegyültek. Gavallérja még egyiknek sem akadt. Giulietta Orio a Campanile felé sietett, ott várt reája egy lovag. A többiek vidám arccal néztek utána.

Teresa megkérdezte társnőit:

— Ki az az ember a Campanile ajtajában, aki Giuliettát várja.

És Anita így felelt:

— Egy színész.

— Ősmered?

— Nem ősmerem.

— A nevét sem tudod?

— A neve: Nyáray Antal!

Faragó Jenő.

(Folytatom.)

KEDVES FARAGÓ!

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

A kérdés:

Kedves Faragó! Fogok én még valamikor Kolozsvárott magyarul énekelni?

Hived Király Ernő.

A válasz:

Kolozsvár rengeteg jó színészt adott a magyar színpadnak, közöttük vagy te is, Király Ernő. Mindazok, akik a kincses városból kerültek föl Budapestre, most gyászba borultak, szomorúan járnak-kelenek és úgy vágyakoznak Kolozsvár után, mint az igazhívő muzulmán Mekkába. Ez a nagy vágyakozás, ez a nagy szeretet fogja kiváltani azt a nagy munkát, amelyet a magyar kultúra mindegyik munkásának ki kell fejtene most: mert a kulturánk lesz egyik legerősebb fegyverünk a magyar föld visszahódításában. A magyar kultúra munkásain áll, hogy ez a fegyver minél erősebb legyen. És mivelhogy én ösmerem őket és ösmerem az ambíciójukat, az erejüket, a tehetségüket és a tudásukat, biztosra veszem, hogy fog még hangzani magyar szó a kolozsvári színpadon. Nem is olyan nagy idő múlva! . . .

A kérdés:

Kedves Faragó! A Városi Színház legközelebb műsorába illeszti a „Piros Bugyelárist” és én fogom Török Zsófi birónét játszani. Nekem nem adatott meg, hogy valaha is láthattam volna Blaha Lujzát játszani: milyen volt ebben a szerepben?

Üdvözlettel Kerényi Gabi.

A válasz:

A nagyasszony minden egyes szerepéről, minden egyes alakításáról kötetnyi tanulmányt lehetne írni. Csak a Beöthy Zsolt, vagy a Rákosi Jenő tolla hivatott arra, hogy ezeket a tanulmányokat meg is írja. A mi dadogó szavunk nem érhet föl az ő művészetéhez. De azt elmondhatjuk, hogy nekünk a legnagyobb művészeti élvezetet nyújtotta, akár a „Királyfogás” Fioráját, akár a „Piros bugyelláris” Zsófiját, akár a Suhancot, vagy Bakaj Erzsit láttuk tőle. A magyar színpadnak legragyogóbb jelensége volt Blaháné; aki minden szerepében nagyszerű volt. És magyar volt mindig. Amikor mint Zsófi, megjelent a színpadon: a magyar menyecskét láttuk, amilyenek az Isten megalkotta. A beszéde, a járása, a gesztusa, a kacsintása, a dalolása, a magyar génusz megnyilatkozása volt és — soha senki többé nem lehet olyan, amilyen ő volt. Magyar legyen a lelkében, a szívében, a porcikájában az, aki Török Zsófit játsza! . . .

F. R. A Rákosi Szidi színésziskoláját ajánlhatjuk nyugodt lelkiösmerettel. — **Irenke**, Budapest. A művész nő férjhezmeneteléről szóló hír nem igaz. — **Cs. P. Gödöllő.** 1. Személynök-utca 16. 2. Az Excelsior szállodában lakik. 3. Nem igaz. — **Sz. Lajos.** Nem közölhető. — **Terike.** Beszélük; de nincs módunkban ellenőrizni, hogy igaz-e. — **B. J.** Szondy-utca 98/a. — **Péchy rajongó.** Egyelőre úgy van, hogy a tavasszal Bécsbe megy s az An der Wien-színház tagja lesz. — **Gy. F.** 1. Pozsonyi-ut 4. 2. Katona József-utca 39. 3. Valószínűleg föllép a jövő héten. 4. Nem igaz.

Mai nappal előfizetést nyitunk a
„Szinházi Világra”-ra.

Előfizetőinknek lapunkat **a megjele-
nés napján** pontosan házhoz szállítjuk.

Előfizetési árak :

Egész évre **190.**— korona

Félévre ... **96.**— „

Negyedévre **50.**— „

A
SZÍNHÁZI VILÁG

kiadóhivatala

V., LIPOT-KÖRUT 1. SZÁM.

I. évfolyam. 1. szám.

SZÍNHÁZI VILÁG

1920. február 1-én.

Kiadja : a Színházi Világ részvénytársaság.

Lapzárta : január 28.

Igazgató : **Kondor I.**

Készült: „PAX” nyomdai műintézet és kiadóvállalat részvénytársaságnál,
Budapest, V., Lipót-kő ut 1. telefon 125—96 és 132—19.

S Z I N H Á Z I V I L Á G

B. KOSSÁRY EMMI

(Labori felvétele)

R/2009

S Z I N H Á Z I V I L Á G

TÖRZS JENŐ a „Tüzpróba” című drámában

(Magyar Színház)

Labori felvétel

Országos Színház- és Színháztudományi
Könyvtára
M...